

Rahaa, rahaa, rahaa – hyvää, pahaa

Morten Thing (toim.): Guldet fra Moskva. Finansieringen af de nordiske kommunistpartier 1917–1990. Forum 2001 Denmark. 335 s.

■ Kenellekään ei liene yllätys, että kommunistiset puolueet saivat lokakuun vallankumouksesta lähtien Moskovan tove-

ritukea toimintansa rahoittamiseen. Neuvostoliiton hajoamiseen saakka jatkuneen rahoituksen muotojen, suuruuden ja puoluekohtaisen jakautumisen arviointi on toistaiseksi perustunut kommunismin vastustajien ounasteluihin tai tekijämiesten vähätteleviin todistuksiin. *Guldet fra Moskva* on pohjoismaisten kommunismin tutkijoiden panos tähän keskusteluun.

Vain tanskaksi ilmestynyt teos ei Suomessa ole herättänyt huomiota, vaikka aihepiiri on mitä mielenkiintoisin. Kirja koostuu johdannosta ja kuudesta maakohtaisesta artikkelista. Teoksen lopussa on valikoima venäläisiä dokumentteja näköiskopiona sekä muistioiden tarkat tanskannokset. Kun paperilla seisoo päivämäärä, vastaanottajan nimi sekä luovutettu summa, ei rahallista tukea luulisi kenenkään enää kiistävän. Asianosaiset voivat toki sijoittaa mustan valkoisella siihen historialliseen ja ideologiseen viitekehukseen, jonka he aikanaan oikeaksi näkivät.

Kommunistien taloussalaisuuksiin vihitty piiri pysyi todella pienenä. Marxin talousoppeihin vannovat rivikommunistit tiesivät oman toimintansa perusteista hämmästyttävän vähän. Ilman neuvostorahoitusta kapitalistimaissa toimivat organisaatiot ja varsinkin lehdet olisivat kuihtuneet äkkiä. Ruokkivaa kättä ei haluttu purra, ja kommunistien keskuudessa vallitsi hiljainen hyväksyntä neuvostotuesta. Kun Suomi ja Islanti solmivat toisen maailmansodan jälkeen edulliset kauppasuhteet Neuvostoliiton kanssa, kanssakäymisen moraalin kyseenalaisuus laaje-

ni koskemaan näiden maiden poliittista kulttuuria. Presidentti Kekkonen tiesi 1950-luvun lopun valuuttavirrasta Suomen kommunisteille, mutta Viktor Vladimirovin kaltaisia Helsingin KGB-residenttejä ei YYA-Suomessa ollut varaa paljastaa.

Ruotsissa ja Norjassa puolue toiminnan rahoittaminen ulkomaisin varoin kiellettiin laila 1950-luvulle tultaessa. Tästä syystä muutamat avainhenkilöt ovat Norjassa systemaattisesti kiistäneet suoran rahallisen tuen vastaanoton syytäten kyselijöitä vanhaan malliin provokaattoreiksi. Suomessa neuvostosuhteiden luottomies Ville Pessi vaikei visusti loppuun saakka, eikä manteliperijä, hiljan edesmennyt Taisto Sinisalo, osallistunut 1990-luvun keskusteluihin kieltämisestä kummemmin. Suomessa ulkomainen raha ei muillekaan haissut: neuvostotukea anoivat ja vastaanottivat kommunistien lisäksi K-linjan maalaisliittolaiset sekä skogilaiset.

Viime kädessä kysymys rahoituksesta kietoutuu kommunistisen toiminnan oikeutukseen kapitalistisissa maissa. Lähtökohta oli vallankumouksellinen: Pohjoismaissakin vasemmistopuolueet hajosivat tai muuttivat nimensä kommunistiksi hyväksyessään maailmanvallankumousta vuonna 1919 tukemaan perustetun Kominternin ehdot. Bolshevikit eivät epäröineet Venäjän ylimystön rikkauksien kanavoimista Kominternin ja sitä kautta veljespuolueidensa tueksi. Alkuvaiheessa hämääriä kanavia pitkin liikkuneiden rikkauksien hävikki oli suurta. Skp:n jalokivikauppiaksi Tukholmaan valitsema kommunisti ka-

tosi myytävineen kuukauden kauppaa pyöritettyään. Sinisilmäinen kuriiri Allan Vallenius antoi Englantiin matkalla olleen rahalähetyksen luotettavan tuntukselle lämmittäjälle, eikä rahoista sen koommin kuultu.

Siirretyt summat olivat suuria, mutta vastaanottajat valittivat jatkuvaa rahapulaa. Mikään kommunistinen puolue ei Pohjoismaissa nauttinut joukkokannatusta, jolla toimintaa olisi kyetty rahoittamaan itsenäisesti. Kun ”Moskovian kultaan” kerran oli päästy kiinni, napanuoraa ei yksinkertaisesti ollut varaa katkaista. Kominternin lakkauttamisen jälkeenkin ulkomaisten puolueitten rahoitus jatkui niin kauan, kuin ne eivät avoimesti nousseet Moskovaa vastaan. Kuukausittaisen puoluetuen lisäksi jaettiin korvamerkittyä tukea varsinkin lehtien perustamiseen ja pelastamiseen sekä vaalikampanjoihin. Rahoitus lisäsi puolueiden riippuvuutta Moskovasta ja mahdollisti neuvostomyönteisen poliittisen vaihtoehdon näkyvyyden pohjoismaisissa demokratioissa. Rahalla ei kuitenkaan kyetty luomaan ylimääräistä poliittista nostetta ainakaan Norjaan, Tanskaan ja Islantiin, joissa kommunismin luonnollinen kannatus pysyi marginaalisena.

Kommunistipuolueiden kautta kanavoitiin myös epäsuoraa tukea, jollaiseksi voidaan lukea loma-, terveys- ja opiskelumatkat sosialistisiin maihin sekä harmaan sektorin taloudelliset järjestelyt (alihinnoiteltu tuonti, velkojen mitätöinti jne). Materiaalisena tukena saatettiin saada esimerkiksi painokoneet ja ilmainen pa-

peri puoluelehtien painoille. Sodanjälkeisistä kansandemokratioista etenkin DDR osallistui pohjoismaisten veljespuolueitten tukemiseen. Suomen tapauksessa taloussuhteiden monimuotoisuudesta sai varsin vakuuttavan kuvan jo vuonna 1992 julkaistusta dokumenttikokoelmasta NKP ja Suomi (toim. V. N. Tshernous ja Hannu Rautkallio).

Sirpaleisesta lähdetilanteesta johtuen *Guldet fra Moskva* painottuu kausiin, joista on käytössä neuvostodokumentteja. Kattavimmin on käsittely 1920-luku sekä 1930-luvun puoliväli, josta on saatavilla brittien avaamia Kominternin salasähkeitä. Sota-aika jää useimmilta kirjoittajilta kokonaan huomiotta. 1950-luvun alusta lähtien on tiedossa Kansainvälisen ammattiyhdistysrahaston vuosittain jakaman tuen määrä. Nkp:n kansainvälinen osasto ohjasi aina hajoamiensa saakka veljespuolueiden tuen tämän, Romaniaan sijoitetun paperiorganisaation kautta. Suoran rahallisen tuen tähtitieteellistä kokonaismäärää on mahdotonta arvioida vielä näillä lähteillä – epäsuorasta puhumattakaan. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että länsimaisista puolueista Skp kuittasi vuosien varrella jäsenmääräänsä suhteutettuna eniten tukea. Se sai määrällisesti saman verran kuin muut pohjoismaiset toverit yhteensä. Vielä vuonna 1990 Moskova tuki veljespuolueita 22 miljoonalla dollarilla.

Yksittäisten kirjoittajien panokset *Guldet fra Moskva* -kirjan toteutukseen eivät ole kovin hyvin tasapainossa, mikä on artikkelikirjojen helmasyn-

tejä. Lars Björnin on tehnyt eniten pohjatyötä ruotsalaisia käsittelevän artikkelinsa eteen ja päässyt ainoana käsiksi Kominternin budjettikomission papereihin. Rima on korkeimmalla, artikkeli pisin (86/194 sivua artikkeliteksteistä poislukien viitteet) ja yksityiskohdaisiin, mutta Björninin toistuva vetoaminen siihen, mitä ei lähteiden uupuessa vielä voida tarkkaan selostaa, saa aikaan epävarman vaikutelman. Pätevän johdannon teokseen kirjoittanut Sven G. Holtmark vastaa norjalaisista ja nostaa mielestäni ansiokkaimmin esiin kommunismin romahduksen jälkeistä keskustelua. Jón Ólafsson kirjoittaa Islannista, jonka piskuinen sosialistipuolue nousi saarelle tärkeän neuvostokaupan vanavedessä avainasemaan ja 1950-luvulla jopa Nato-maan hallitukseen. Omalaatuinen sekoitus nationalismia ja kulttuurista vaikutusvaltaa erottaa puolueen dogmaattisesta neuvostovetoisesta kommunismista. Koko kirjan kasaaminen ja tyylikäs ulkoasu on tanskalaisen Morten Thingin ansiota.

Skp olisi bolshevikkien ja skandinaavisten puolueiden välikätenä ansainnut kirjassa enemmänkin tilaa. Tauno Saarelan aiemmin suomeksi julkaistu artikkeli käsittelee yksinomaan suomalaisia ja 1920-lukua. Saarela pystyy muita kirjoittajia tarkemmin selvittämään, miten Suomen toimintaan ohjatut rahat todella käytettiin. Kolme neljäsosaa kului maanalaisen organisaation ylläpitoon, puolueytöntekijöiden palkkoihin ja matkakuluihin, mikä kuvaa Skp:n uskoa salaisen toiminnan tärkeyteen. Lail-

inen laitavasemmisto sai lehti- ja vaalikampanjatukea lukuun ottamatta pärjätä omillaan. Lisäksi Skp ohjasi rahaa poliittisten vankien perheille sekä punavankien tukiorganisaation palkkolisille.

Kimmo Rentola kattaa osuudessaan kehityksen 1930-luvulta punapäätöiden romahdukseen ja mahdollistaa mukaan kirjan mehukkaimmat yksityiskohdat. 1930-luvullakin Suomeen pumpatut rahat käytettiin maanalaisen organisaation ylläpitoon, kunnes terrorin kausi katkaisi valuuttavirran. Arvo Poika Tuominen saatiin vielä turvaan Tukholmaan, jossa hän talvisodan jälkeen julkaisi kuuluisan kelkankääntökirjeensä ”suomalaiselle työläistoverille ja Georg Dimitroville” – ja maksoi propaganda-iskunsa painokulut Moskovan rahoilla.

Sodan jälkeen Skdl saavutti kaikkien aikojen vaalituloksen ilman Moskovan taloudellista tukea. Kun otollisin noste hiipti alta, Ville Pessi ja Hertta Kuusinen aloittivat säännölliset raportointi- ja rahanhakumatkansa Moskovaan. Moskovan panostus oli poikkeuksellisen painava vuonna 1951, jolloin Skp sai lähes kuusinkertaisesti sen mitä muut pohjoismaiset puolueet yhteensä. Suomeen virtasi yli puolet ammattiyhdistysrahaston 1,5 miljoonan dollarin kokonaispotista. Suomen sosialidemokraattien kohuttu länsirahoitus oli tästä kymmenen prosentin luokkaa. Perusasetelma muuttui vasta vuonna 1967, kun Suomessa otettiin käyttöön puoluetuki. Kommunistien rahoista noin puolet tuli yhä Moskovasta, mutta kansanedustajien mää-

rästä riippuva valtiollinen tuki meni Skdl:lle eikä Pessin tasukuun.

Skp:n puoluehajaannuksessa Moskova painosti enemmistön ja vähemmistön muodollisesti yhtenäiseksi kalliilla hinnalla. Satsaus pelasti puolueen talouden ja mahdollisti kaksoisorganisaatioiden pyörittämisen mutta käytännössä se mentoi hajaannuksen ja hyödytti altavastajaiksi jäänyttä vähemmistöä. Moskovan pape-reissa Taisto Sinisalon nimi ilmaantui 80-vuotiaan Pessin rinnalle 1980-luvun alkupuolella, jolloin enemmistöosa-puoli pyrki pikkuhiljaa vapautumaan taloudellisesta itäriip-puvuudestaan. Vuoden 1983 Skp:n ylimääräisessä edustaja-kokouksessa vähemmistöläiset erotettiin, ja samalla katkesi myös Moskovan taloudellinen napanuora. Sinisalon nimi löytyy Moskovan rahojen vastaanottajien listasta vuoteen 1991 asti. Skp sijoitti Koiton talon myynnistä saadut tulot ja muun pääomansa nousukauden hu-massa surkeasti, ja markkina-talous teki kritikoilleen teppo-set.

Guldet fra Moskva kertoo vakuuttavasti, kuinka Neuvostoliiton vuosina Moskovasta virtasi rahaa, jos sitä kehtasi vastaanottaa. Hintana oli solidaarisuus Moskovan linjalle ja vaikeneminen Neuvostoliiton todellisista ongelmista, joita kovin harva muutenkaan tohti Kekkonen Suomessa ääneen ruotia. Moraalisesti Moskovan rahan vastaanottaminen oli arveluttavaa, jos ajatellaan, että miljoonat olivat pois neuvostokansalaisten elintasosta. Vaikka näin olisi, on vaikea syyttää vakaumuksellisia länsimai-

sia kommunisteja moraalin lipsumisesta. Paljon kyynisempää oli ottaa rahaa poliittisilta vastustajilta. Samaan tapaan kuin suomettumissyöttöksissä, rivikommunistit olivat tavallaan syyntakeettomia – ja samanai-kaisesti heidän johtajansa pahimpia konnia, ruplakommu-nisteja.

Joni Krekola